

L'ametlla

(ALDC, V, 1188. L'ametlla)

L'ametlla és el fruit de l'ametller (*Prunus dulcis* o *Amygdalus communis*), originari de l'Orient Mitjà, molt cultivat a la regió mediterrània. El mot prové del llat. vg. AMĬGDŪLA (var. AMĬDDULA), llat. cl. AMYGDĀLA (← gr. AMYGDALĒ), amb evolució ant. i avui dial. de D'L > -tl-. Distingim:

1) formes sense palatalització: la més antiga és *ametla* o *amel-la* (s. XIII), que ha rebut diverses modificacions com *almetla* 172-174, 178, 181, 183 i *almelda* 170, les dues per addició del segment *al-* i la darrera per metàtesi de *-dl-* o dissimilació de *-ll-*; *metla* 70-78, 80-82, 84, 180, 182, 184, amb afèresi vocàlica causada per fonosintaxi (*una ametla* > *una metla*); *ammella* 174, 175, 178, 179, amb geminació de la nasal per assimilació a la lateral geminada següent, que potser té un precedent en la var. *atmetles* de Vicent Ferrer; *ammela* 177 i *amela*, per simplificació de *-[ll]-* en *-[l]-*, com en *vetlar* > *velar* (veg. *PALDC*, III, mapa 299); alg. *mela* 85; *almela*, com l'anterior amb pròtesi del segment *al-*, freqüent en val., dissimilada en *armela*; *aumetla* 174, amb vocalització de la lateral velar;

2) formes amb palatalització: *ametlla* (var. *ammella* 30, 103); *metlla* 1, 4, 6, 8, 9, 11, 14, 16, 18, 22, 23, 31, 36, 37, 42, 47, 53, 83, 117, 120, 126, amb afèresi; *ammella*, amb geminació de la nasal per assimilació a la lateral geminada següent (der. *ammelló* 39); *aumetlla* 51, 58, 64, 65, 68, 69, 104, 116 (< **almetlla*), amb la monoftongació de *umetlla* 59 i la desgeminació de *aumella* 66, 122 i *amella*, a més de *armella* 102, 106, 115, 118, 125, d'un anterior **almella*, dissimilada. Queda a part l'isolat *ammenylla* 49, que hem d'interpretar com una dilació de nasalitat (com **cemetery* > *cementeri*, àr. MAGRA > *mangra*, *almangra*), més que com una continuïtat del llat. AMĬNDŪLA, que sí que es troba en l'origen de *almendra*, pres del cast.

Des d'una perspectiva geolingüística, el tipus palatalitzat *ametlla* campa pel Principat, mentre que el tipus no palatalitzat, *ametla*, més antic, es troba en tort., val., bal. i alg., àrees conservadores perquè són laterals i isolades. Són mots normatius *ametlla*, des del *DOrt*, 1917, i *ametla*, des del *DIEC*_I, 1995.

